

Tóth Zoltán

TÁRSADALOMFOGALMAK
AZ OSZTRÁK ÉS MAGYAR
TÁRSADALOMSTATISZTIKÁBAN

Keleti Károly síremléke a Farkasréti temetőben
(Horváth Gergely Krisztián fotója)

Tóth Zoltán

TÁRSADALOMFOGALMAK
AZ OSZTRÁK ÉS MAGYAR
TÁRSADALOMSTATISZTIKÁBAN

BALASSI KIADÓ · BUDAPEST

A könyv megjelenését támogatta

OTKA PUB F 113 529

Lektorálta és szerkesztette
HORVÁTH GERGELY KRISZTIÁN

A borítón
Franz Anton Zauner II. József szobrának reliefrészlete:
József császár, a földművelés támogatója
(Bécs, Josefsplatz)

© Tóth Zoltán jogutódja, 2015

ISBN 978-963-506-965-1

TARTALOM

ELŐSZÓ	7
I. HOSSZÚ TÁVÚ FOLYAMATOK ÉS STATISZTIKUS NEMZEDÉKEK: MŰHELYEK, SZAKEMBEREK, NEMZEDÉKVÁLTÁS, HONORÁCIOR KONFLIKTUSOK	
Két példa a foglalkozási közbeszédre: „Sándor egy mészárosnak a fia volt” ..	11
Az egész népesség és a folyamatosság szemléje	14
A népszámlálási foglalkozásstatisztika hosszú távú öröksége	19
A központosított állam szervezeti öröksége	20
A merkantil ipart pártoló politika öröksége	25
A külső tényezők, az osztrák kapcsolat	32
A külső tényezők, a tapasztalat és a statisztikai hagyományok	37
A szakmai függetlenség	39
Szakmai függetlenség: „Nézzük tehát a földet és az embert...!”	
Beszédminták	46
Az 1884-es beköszöntőkből	54
Fogalomtisztázó kitérő	57
A Nemzetközi Statisztikai Kongresszus (CIS) befolyása	65
»Profession ou condition«	67
A statisztikustársadalom	72
„Datenlieferanten der Verwaltung” – A kormány adatszolgáltói	72
A pesti, bécsi, prágai hivatalok	77
Az értelmiség és a rangemelések	79
A statisztikusok kis társadalma	92
A patrónus-kliens viszonyok	94
A képzés. „Auch ich war ein Schüler Springer’s” – Én is Springer tanítványa voltam	96

II. TÁRSADALMI STÁTUS ÉS FOGLALKOZÁS. A RENDSZEREK

A modern foglalkozásstatisztikai rendszerbe átépülő hagyományelemek problémája	103
A) A rendi státus hierarchikus szerkezete	104
A rendi partikularitások összességei a tereziánus népszámlálásban.	108
Az 1784/87. évi Fundamentumos Regulák. A számlálás alapegysége: a háztartás, illetve a háztartásfő mint alattvaló személy	111
Az alattvalói állás logikai szerkezete	111
Más rendszerek nyomai	122
Individuumok és perszónák.	124
Barth-Barthenheim gróf 1821-es „alsó-ausztriai rendszeres foglalkozási névjegyzéke” és a magyar extraktusok.	126
Az ipar és a kereskedelem elválasztása.	132
Az ágazatok elkülönítésének indoklása a nemzetgazdasági beszédben . .	139
A „tisztá észbeli munka”	148
Összeírások és jegyzékek – nyomozás a források után	150
B) A foglalkozásszámlálások és a rendszerek	159
Az új fiziokrata séma a 19. század végén	165
A rangsor kérdése	170
C) Az elvont ágazati tevékenység fogalmának megszületése	177
MELLÉKLETEK	185
Kisszótár.	244
A jegyzékek jegyzéke	266
Irodalomjegyzék	279
Szövegközi táblák jegyzéke	315
Resümee	317
NÉVMUTATÓ.	321